

Nieuw begin op een oude basis

Ledevaartkerk, Chaam, zondag 31 maart 2019

Ds. Sara Dondorp

Eerste schriftlezing: 2 Kronieken 36: 22-23

Evangelielezing NT: Lucas 15:11-32

Inleiding op de lezing

Het is vandaag feest! Allereerst omdat we twee nieuwe ouderlingen verwelkomen. Maar het is feest in de hele kerk, wereldwijd, protestants en katholiek. Deze zondag heet: Verheug U! We zijn halverwege het feest van Pasen. Het licht van Pasen schemert al door. In de katholieke traditie heet dat Halve Vasten. De Lutheranen spreken over Klein Pasen. We lezen opgewekte verhalen over terugkeer en nieuw begin.

In de Joodse Bijbel is de volgorde van de boeken anders dan bij ons. Onze Bijbel eindigt met Maleachi: de profetie dat Elia zal komen om verzoening te brengen voor de mensen. Dat is een opstap naar het evangelie naar Matteus, waar wordt beschreven hoe de Messias, de nieuwe Elia, komt. De Joodse Bijbel eindigt met het boek 2 Kronieken. De belofte dat de ballingschap voorbij is en het volk terug kan keren. Terug naar Jeruzalem. Een aansporing om opnieuw te beginnen. Opnieuw te beginnen met het lezen van Tora: de boeken van Mozes. Het slot van 2 Kronieken staat voor vandaag op het rooster. Profetie over kansen om opnieuw te beginnen. Een nieuw begin, dat tegelijk terug gaat op oude tradities. Een mooier thema is bijna niet mogelijk, nu wij twee nieuwe voorzitters in het ambt mogen bevestigen. Een nieuw begin, gebouwd op oude basis.

In de evangelielezing van vanmorgen gaat het in zekere zin ook over een nieuw begin. Jezus is met de mensen in gesprek. Farizeën verwijten hem dat hij met tollenaars en zondaars optrekt. Dan vertelt hij de gelijkenis van het verloren schaap en de gelijkenis van de verloren drachme. Daarna vertelt hij nog een gelijkenis. Die horen we vanmorgen.

Overdenking

Gemeente van Jezus Christus,

Het is feest, want de jongste zoon is teruggekomen. Die zoon die met de noorderzon vertrokken was en de helft van het familiekapitaal had meegenomen. Het verhaal is zo bekend, dat we nauwelijks meer horen hoe verbijsterend het eigenlijk is. In wat voor familie zijn we terecht gekomen? Wat zou hier allemaal gespeeld hebben? Een zoon die alles achter zich laat, die alle banden doorbreekt. En dan ook nog behoorlijk definitief. Hij vraagt zijn deel van de erfenis, zijn deel van de toekomst, laat al zijn dierbaren achter en gaat in zijn eentje de bloemetjes buiten zetten. Daarmee breekt hij niet alleen met zijn huis en zijn familie, maar ook met zijn verleden en zijn toekomst. Onherroepelijk. Je vraagt je af: wat is hier gebeurd? Is deze jongen het prototype van een zondaar?

Jezus is in gesprek met de farizeeën als hij dit verhaal vertelt. Zij verwijten hem dat hij met zondaars omgaat. Dan vertelt hij over het verloren schaap. Een herder zou toch eerder dat ene verloren schaap zoeken, dan achter blijven bij de 99 die nog in de schaapskooi zijn. Is dat ene schaap dan de zondaar die gevonden moet worden? De volgende gelijkenis gaat over een muntstuk dat kwijt was. En over de vreugde als het weer gevonden wordt. Als je de analogie doortrekt, is de jongste zoon de zondaar. Degene

die is afgedwaald en die zorg en aandacht behoeft. En de les die Jezus leert klinkt ook vrij eenduidig. Wie een volgeling van Jezus wil zijn, moet ruimte geven, juist aan diegenen die er niet bij lijken te horen, diegenen die de verkeerde keuzes hebben gemaakt, diegenen die in de publieke opinie gewoon straf verdienen. De herder zorgt juist voor de schapen die afgedwaald zijn en wie de herder volgen wil, zou dat ook moeten doen.

Dat is allemaal waar, maar dit verhaal vertelt nog veel meer. Niet voor niets is de gelijkenis van de Verloren Zoon veel langer dan de twee eerdere gelijkenissen: over het schaap en het muntstuk. De analogie met die twee verhalen gaat ook niet helemaal op. Het schaap en het muntstuk waren kwijtgeraakt. De jongste zoon was zelfstandig en zelfbewust weggegaan. Deze zoon heeft een keuze gemaakt die achteraf fout bleek. Deze zoon is ook niet teruggevonden, zoals het schaap of de drache. Hij kwam zelfstandig tot inkeer, hij is zelf teruggekomen. En toch...

De vreugde van zijn terugkeer wordt vergeleken met de vreugde die de herder voelt als hij zijn schaap teruggevonden heeft. Op dat moment gaat het niet meer over het verleden, Alleen nog maar over de vreugde van het heden en over de mogelijkheden van de toekomst. De vader zou de jongste zoon van alles kunnen verwijten, en terecht, Maar dat doet hij niet. De schandvlek van het verleden weegt op geen enkele manier op tegen de vreugde van het weerzien. Misschien is ook dat wel een les die Jezus met dit verhaal wil leren. Kijk niet terug naar wat er in het verleden is misgegaan, veroordeel iemand niet om fouten die vroeger gemaakt zijn. Ieder mens maakt fouten. En sommige mensen maken grote fouten. Waar het om gaat is het heden: de oprechte inzet op dit moment. De jongste zoon wil weer meedoen. Zonder voorwaarden, zonder rechten, desnoods als slaaf. Maar de vader veegt de breuk van het verleden weg en neemt hem weer op als volwaardige zoon. Ook dat is verbijsterend: de zoon had alle banden rigoreus verbroken. Nu worden ze zonder enkele voorwaarde zomaar hersteld. Geen angst voor recidive, geen moment van verantwoording. Wat hier gebeurt is onvoorwaardelijke vergeving. De vraag is of wij zelf tot zulke vergevingsgezindheid in staat zijn. Wat als er vertrouwen geschonden is? Of erger nog: wat als door gemaakte fouten iemand overleden is? Het is te groot, te veel, te pijnlijk, te onvoorstelbaar. De pijn van de vader moet heel groot geweest zijn. Mijn zoon was dood, zegt hij. De vader was in rouw. Die pijn was ongetwijfeld nog niet genezen. Maar toch....

De vader koestert zijn pijn niet, hij koestert liever zijn vreugde.

Tot zover lijkt het verhaal nog een beetje op de andere twee. Er was iets kwijt: een schaap, een muntstuk, een zoon. Nu is het weer gevonden. Eind goed, al goed. Maar in dit geval gaat het verhaal nog verder. Er blijkt nóg een zoon te zijn. De oudste. Eentje die is gebleven. Die heeft gebikkeld om het familiebedrijf overeind te houden toen de helft van het familiekapitaal ineens was verdwenen. Hij heeft zichzelf nooit enig pleziertje gegund, altijd hard gewerkt en er is nooit iemand geweest die hem daarover geprezen heeft. Nu komt die klaploper terug, die alles kapot had gemaakt en juist voor hem wordt er een feest georganiseerd! Dat is toch oneerlijk! Verdient de oudste niet veel meer waardering? Tja, geef hem eens ongelijk....

Het zijn gedachten en gevoelens die heel herkenbaar zijn. Altijd hard gewerkt, en hoe zit het nu met mijn pensioen? Om maar een voorbeeld te noemen. Zo zijn er vele...

En toch?

Ooit kwam ik de vraag tegen: wie is nu eigenlijk de verloren zoon? De jongste die was vertrokken en weer is teruggekomen? Die wegging maar altijd in het hart van zijn vader is gebleven? Of is het degene die thuisbleef, en het contact verloren was. Het contact met zijn vader, met zijn broer en vooral met zijn vreugde. Is de oudste broer niet veeleer de verloren zoon? Hij is degene die niet meer in staat is zich te verbinden. Hij kan zijn broer niet eens rechtstreeks aanspreken. "Die zoon van u" zegt hij tegen zijn vader, alsof hij het over een of ander vies vod heeft. Hier is het de oudste die de verbinding verbreekt. Die oudste zoon doet vooral zichzelf tekort. In zijn vasthouden aan verongelijkt zijn, in zijn weigering blij te zijn. Al dat ongenoegen verpest zijn humeur. "Jij bent altijd bij mij!" verzekert zijn vader hem. Laten we hopen dat de zoon dat hoort als erkenning. Als de erkenning waar hij al zo lang naar verlangt. Het verhaal is dan plotseling uit. Hoe het afloopt weten we niet. Een open einde. We mogen het zelf afmaken. Misschien wordt de oudste zoon óók gevonden en kan ook hij blij en verheugd zijn, net als zijn vader. Of misschien is het een oproep aan ons, om zelf het verhaal af te maken vanuit het perspectief van de oudste. Om niet in verontwaardiging uit het verleden te blijven hangen, maar samen met de vader en de andere zoon blij te zijn. Om ons hart open te zetten naar de toekomst.

Wat kunnen wij zelf met dit overbekende verhaal. Ons jaarthema is 'De toekomst van de kerk'. Kunnen we onszelf, of de kerk, of de gemeente in één van de rollen uit het verhaal zien? Henri Nouwen heeft zich in zijn bekende boek¹ over dit verhaal achtereenvolgens met de jongste zoon, met de oudste zoon en tenslotte ook met de vader vereenzelvigd. En onwillekeurig mis ik de moeder, die in het verhaal niet voorkomt, maar er ongetwijfeld wel zou moeten zijn. De onzichtbare. Welke rol past er bij ons? Ik vind dat lastig, misschien wordt het dan snel moralistisch. Moeten wij mensen van buiten onze gemeenschap verwelkomen? Inclusief zondaars? Moeten wij onze eigen, al dan niet terechte, verontwaardiging achter ons laten om met elkaar verheugd te zijn? Dat moeten is voor mij te veel verbonden met een opgestoken vingertje. Het klinkt misschien mooi, maar ook een beetje theoretisch. Wat voor ons wellicht het meest bruikbaar is, is het open einde. Een open einde als in wijd open deuren. Iedereen is welkom. Het is een feest voor de jongste én de oudste, voor de achterblijvers én voor de terugkomers, voor de berouwvollen én voor de verbitterden. En vandaag zou ik daaraan kunnen toevoegen: voor ambtsdragers én gemeenteleden én buitenstaanders. En misschien vooral een feest voor degenen die onzichtbaar waren. Een feest voor allen die zich op wat voor manier dan ook verloren hebben gevoeld. Die allemaal verlangen naar erkenning. Het feest dat de vader voor de jongste zoon geeft, markeert een nieuw begin: In het verleden behaalde resultaten, inclusief tegenvallende, bieden geen garantie voor de toekomst. Ongerechtigheden uit het verleden worden achter gelaten: die zijn niet meer tot last. Het feest markeert de vreugde om de toekomst. Een toekomst waarin we elkaar allemaal nodig zullen hebben. Om in termen van de gelijkenis te spreken: achterblijvers én terugkomers, deugdzamen én zondaars. Samen maken we de toekomst! Hoe die toekomst ook zal zijn. De deur naar de toekomst staat open.

Amen

1 Henri Nouwen, *Eindelijk thuis. Gedachten bij Rembrandts 'De terugkeer van de verloren zoon'*, Lannoo, Tielt, 1997-5.